

A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG INFORMÁCIÓI
BAJORORSZÁGNAK
(Közoktatás és kultúra)

Mindig öröm a történész számára, ha külföldi levéltári kutatásai közben olyan ismeretlen dokumentumokra bukkan, amelyek a magyar történelem sorsfordulóit világítják meg. A müncheni Bayerisches Hauptstaatsarchivban őrzött, Arbeiter- und Soldatenrat feliratot viselő két vaskos iratcsomó olyan fontos forrásokat tartalmaz, mint a Magyar Tanácsköztársaságnak német nyelven megfogalmazott táviratai, rádióüzenetei, valamint a müncheni Magyar Sajtóiroda közleményei. A legkorábbi dátum március 24 (az első sajtójelentés); a táviratokat április 3-tól, a rádiogramokat pedig április 11-től kezdték továbbítani Münchennek. Április 7-én kikiáltották a Bajor Tanácsköztársaságot, ettől az időponttól kezdve a tájékoztatás két munkáshatalom közötti rendszeres kapcsolat hangsúlyosabb formáját öltötte. Más, itt nem említendő levéltári iratokból kitűnik, hogy a Magyar Sajtóiroda Budapest hivatalos képviselte volt a bajor fővárosban, következésképpen mindhárom forráscsoport a Magyar Tanácsköztársaság kormányának hivatalos álláspontját tükrözi különböző kérdésekben. A rádiogramokban ismétlődő „Von Budapest an Alle” formula is azt bizonyítja, hogy Münchent ablaknak tekintették, amelyen át eljuthat a nagyvilágba a magyar proletariátus szava.

Az olvasó hamar meggyőződhet arról, hogy az alábbi szemelvényekben fellelhető információk egy részét már ismeri egyéb forrásokból. Ennek ellenére sem tűnik feleslegesnek a közlésük. Egyrészt azért, mert a külföldre irányuló írásos propaganda műfaji követelményeinek megfelelően röviden, mintegy sűrítve tartalmazza azt, amit már eddig is tudtunk. Másrészt azoknak, akik a tájékoztatást végezték, figyelembe kellett venniük a befogadó közeg, tehát Bajorország, tágabban a német nyelvterület közvéleményének állapotát: Magyarországgal kapcsolatos ismereti szintjét, az ellenséges propaganda reágyakorolt hatását, ennél fogva bizonyos hangsúlyeltolódások figyelhetők meg a gazdasági életre, a bel- és külpolitikára, továbbá a Vörös Hadsereg harcaira vonatkozó hírek kiválasztásában és csoportosításában. Egyetlen példa: a Magyarországon élt német nemzetiség helyzetére és szervezkedésére vonatkozó közlemények mind mennyiségi, mind tartalmi szempontból jelentős helyet foglalnak el.

Ami e forrásközlemény tartalmát képező közoktatást, a munkásgyerekek helyzetében beállott lényeges javulást, valamint a kultúrát illeti, nyilvánvalóan nem a véletlenen múlt, hogy az idevágó felvilágosítások az egyik leglényegesebb összetevőjét képezték az egész tájékoztatási tevékenységnek. Mivel a Szovjetország és Tanács-Magyarország ellen fellépő német polgári sajtó azt hirdette, hogy a hatalomra került kommunisták csak rombolni tudnak, alkotni nem, be kellett bizonyítani, hogy a munkáshatalom lényege a

békés építőmunka. Ezt a célkitűzést szolgálták a kiválasztott részletek, amelyek az iskolai élet demokratizálásáról, a munkásgyerekek szociális gondozásáról, és a kultúra különböző területein a munkások által megkezdett honfoglalásról tudósítottak.

Vadász Sándor

Táviratok

1. 1919. IV. 4. 3.00 óra

... A legújabb rendelkezések közül ki kell emelni a népegészségügyre vonatkozó rendeletet, amelyik elsősorban a proletárgyerekek testi jólétét szem előtt tartva, nekik hetente egy alkalommal meleg fürdőt és orvosi vizsgálatot, valamint kezelést biztosít. A fogorvosokat kötelezték, hogy napi két órát szenteljenek a proletárgyerekek fogápolásának ...

2. 1919. IV. 6. 2.00 óra

A heti meleg fürdő jótéteményét mindinkább biztosítják a proletárgyerekeknek. A forradalmi kormány ma eltörölte a tandíjat ... A Margitszigetet, ahová eddig csak belépődíj ellenében lehetett belépni, valamint az összes magánparkot, köztük az egykori királyi vár kertjét is, tegnap megnyitották a proletárok és gyermekeik számára ...

Rádiógramok

1. 1919. IV. 11. 9.20 óra

... Az iskolákban már bevezették az új rendtartást. A királyoknak és hivatali tisztségviselőknél valamennyi képmását, a vallásos tárgyú és tendenciájú képeket nemkülönben, eltávolították. A tanárok és tanulók kapcsolatában családias viszony alakult ki. Mint barátjukhoz, vagy mint saját fiukhoz szólnak a diákokhoz; a tanárok és tanárnők az alsóbb osztályok számára bácsik és nénik, a felnőtteknek: mester. Az oktatás kezdetén és végén nincs többé imádkozás. A nemzeti dalok helyett a Marseillaise-t és az Internationálét éneklik. A jövőben csak azokon a napokon lesz szünet az oktatásban, amelyeken a gyárakban is szünetel a munka ...

2. 1919. IV. 28.

A gyermekek testi és szellemi védelmére a tanácskormány gondnokságokat (gyámságokat? Vormünderstelle) rendszeresít az iskolákban, ahol különleges tanfolyamokon kiképzett tanárok vagy egyéb szakemberek nyernek alkalmazást. A gondnok (gyám?) köteles felügyelni az iskolaköteles gyerekek testi és lelki védelmére, és állandó kapcsolatot kell tartania a szülőkkel, az iskolaorvossal, valamint a tanszemélyzettel. Ha a gyermek erkölcsi veszélybe kerülnek és az iskola eszközei nem elégségesek e veszély elhárításához, a gondnoknak (gyámnak?) a gyermekügyi népbiztossághoz (Kinderkommissariat) kell fordulnia. Iskolás gyermek-védközpontok, továbbá gyermekotthonok és pedagógiai laboratóriumok létesülnek. Ez utóbbiak a gyermek pszichéjének kutatásával és vizsgálatával

foglalkoznak, és tanácsokat adnak a jövődő életpályával kapcsolatban. A beteg gyermekek számára iskolai szanatóriumokat létesítenek. A tanácskormány további rendelete értelmében az erkölcsi züllés veszélyének kitett vagy antiszociális magatartást tanúsító gyermekek és fiatalokúak kiegészítő társadalmi nevelésben részesülnek. Ennek az a célja, hogy megszüntesse azt a kritikus helyzetet, amelybe a gyermekek a tőkés társadalmi rend bűnéből kerültek. A társadalmi nevelés eszköze többé nem a fenyítés, hanem a munkás életre való felkészítés. A gyermekügyi népbiztosság hozza meg a szükséges rendszabályokat. A gyermekügyi bizottságokat a gyermekfelügyelet (Kinderwache), az ifjúmunkások szövetsége, gyermekmenhelyek, megfigyelő-átmenetiotthonok és kriminálpedagógiai intézmények támogatják. A kiegészítő társadalmi nevelés céljait segítik elő a felügyeletet ellátó nevelőintézetek is, így például az átmeneti nevelőotthonok az olyan gyerekek számára, akiket környezetükben az erkölcsi lezüllés fenyegetett; munka-nevelőintézetek az ugyanilyen helyzetben levő serdülők számára, az erkölcsileg fogyatékosok, gyengeelméjűek és gyenge képességűek részére létesített intézmények, az idegbetegeket és erkölcsi fogyatékoságban szenvedőket gyógyító intézetek, végül a közveszélyeseknek létesített intézmények.

3. 1919. IV. 28.

A Közoktatásügyi Népbiztosság moszkvai példa nyomán munkáségyetemet létesít, amelyet május 5-én nyitnak meg az egykori jog- és államtudományi kar épületében. Az egyetem ideiglenesen 3 csoportból fog állni: államigazgatási, szociológiai és természet-tudományi tanfolyamokból. Az államigazgatási tanfolyam hallgatóinak e tanfolyam előadásain kívül a szociológiai tanfolyaméit is hallgatniuk kell. Amíg a tanfolyam tart, felmentik őket a termelőmunka alól, de a munkabérüknek megfelelő illetményt kapnak. Hallgatónak csak kommunista világnézetű forradalmi proletárokat vesznek fel, a proletárszervezetek ajánlására. A munkástovábbképző tanfolyamok kiépítése után csak olyanokat vesznek fel, akik azt eredményesen befejezték.

A müncheni Magyar Sajtóiroda jelentéseiből

1. 1919. III. 26. 1. kiadás

Budapest főváros népbiztossága rendeletet bocsátott ki, amely szerint hetente két napon az összes fürdőt a proletárgyerekek rendelkezésére kell bocsátani. Hasonlóképpen igénybe vehetik a magánházakban levő fürdőszobákat is hetente egyszer, egész napon át az iskolák és gyermekvédő intézmények igazolásával oda utalt gyerekek. A fürdőszobatulajdonosok kötelesek a fürdővíz elkészítéséhez szükséges fűtőanyagot, valamint világítást, törülközőt és szappant ingyenesen a rendelkezésükre bocsátani. Fertőző betegségben szenvedő gyerekek nem kapnak meghatalmazást.

2. 1919. III. 28. 1. kiadás

A főváros közoktatásügyi népbiztosa ma elrendelte, hogy az összes iskolában be kell szüntetni a vallásoktatást és az így felszabaduló órákat részint a jelenlegi társadalmi viszonyok megvitatására, részint pedig az általános műveltség körébe tartozó tárgyak oktatására kell fordítani.

3. 1919. III. 29. 2. kiadás

A Közoktatásügyi Népbiztosság nagyszabású politikai felvilágosító propaganda bevezetését határozta el. A létrehozandó pártiskolákon kommunista agitátorokat képeznek ki. Felhívást intéztek az egyetemi hallgatókhoz, hogy azok, akik belső meggyőződéssel képesek hirdetni az új tanokat, vegyenek részt ebben a munkában.

4. 1919. III. 31. 1. kiadás

A közoktatásügyi népbiztos úgy rendelkezett, hogy a középiskolák hadiszolgálatot teljesítő tanulóinak, ha igazolják, hogy felvették őket a Vörös Hadseregbe, azonnal ki kell adni a bizonyítványt vizsga nélkül . . .

A forradalmi kormány állami tulajdonba és a saját kezelésébe vette az összes oktatási és nevelési intézményt. Ezeknek az intézményeknek valamennyi ingatlana és ingósága állami tulajdont képez. Átveszik az egész tanszemélyzetet is, ha képes beilleszkedni a Tanácsköztársaság szellemébe. A paptanárokat azonban csak azzal a feltétellel veszik át, hogy világivá válnak. Ez az átvétel ideiglenes, és csak akkor lesz végleges, ha a átveendő személy eredményes vizsgát tesz társadalmi felfogásáról és ismereteiről. Budapest várost illeti meg az a jog, hogy saját oktatási intézményeket tartson fent.

5. 1919. IV. 1. 3. kiadás

A nagykanizsai piarista gimnázium professzorai testületileg beléptek a Magyarországi Szocialista Pártba, mivel a prior felszólította a rend tagjait, hogy minden erejükkel támogassák az új rend kiépítését.

6. 1919. IV. 3. 1. kiadás

A Közoktatásügyi Népbiztosság arra az időre, amíg a Tudományegyetem szervezési munkái befejeződnek, további intézkedésig felfüggesztette azoknak a professzoroknak az előadásait, akiknek a tevékenysége veszélyezteti a forradalom érdekeit vagy a tudomány komolyságát. Ezen a héten nem lesznek előadások, a következő héttől kezdve megbízott előadók tanítanak majd az egyetemeken. Az új tanrend teljes mértékben biztosítja az egyetemi hallgatóság szociális és tanulmányi érdekeit, a jogi vizsgák kivételével minden más vizsgát eltöröl.

7. 1919. IV. 4. 2. kiadás

A vallásoktatásnak az összes iskolában történt betiltását mindenütt a legnagyobb nyugalommal fogadták.

*

Táviratok

1. 1919. IV. 5.

A Nemzeti Színházban drámaciklust mutatnak be, amelyik a társadalom fejlődését ábrázolja a legrégebbi időkől napjainkig. Antik tragédiák, középkori passiójátékok, a reneszánsz és barokk színházi alkotásai, Shakespeare drámái eredeti formájukban, modern költők – egészen Ibsenig, Shaw-ig, és Maeterlinkig – darabjai: mindezek hűen tükrözik a mindenkori társadalom képét összes fonákságaival és előnyeivel egyetemben.

2. 1919. IV. 6. 2.00 óra

A műveltség és a kultúrjavak kommunizálása halad előre. A forradalom első napján egy művészekből álló bizottság mind Budapesten, mind pedig vidéken lefoglalta a magántulajdonban levő képgyűjteményeket. Ezeket a képeket, köztük Rembrandt, Greco, Goya, Cézanne, Manet, Ingres, Daumier, Holbein, van Ostade, Gainsborough és mások festményeit, már a közeljövőben hozzáférhetővé teszik a proletárközönségnek nyilvános galériákban.

Rádiógram

1. 1919. IV. 11. 9.20 óra

Az államosított filmgyártásba való felvétel is a színészszakszervezetben történik. A hajdani magyar udvari nemesség több tagja, köztük sok ismert nevű Graginen(?), valamint számos úrlovas jelentkezett, hogy kenyerét mint statiszta keresse meg. Mivel a proletárhatalmat nem vezeti bosszúvágy, sok exarisztokrata kapta meg azt a jogot, hogy tisztességes munkából tartsa fenn magát.

A müncheni Magyar Sajtóiroda jelentéseiből

1. 1919. III. 24.

A népi meghatalmazottak kormánya köztulajdonná nyilvánította az összes budapesti magánszínházat, kabarét és orfeumot. A közoktatásügyi népi meghatalmazott szombat estére összehívta a színházak igazgatóit és tulajdonosait, hogy tudomásukra hozza a fenti rendelkezést. Hivatalos személyek még az este folyamán lefoglalták a színházak díszletraktárait és egyéb értékeit. A színházak játéktervét a jövőben egy, a kormány által kinevezett bizottság határozza meg. A következő két hét játékterve forradalmi szellemű darabokat és klasszikus műveket foglal magába. A felvonásközi szünetekben magyar írók tartanak majd előadásokat a forradalom jelentőségéről.

2. 1919. III. 29. 1. kiadás

A budapesti színházakba tegnap este bevonult a proletariátus. Ez volt az első olyan nap, amikor a belépőjegyek többségét munkásoknak adták el, és pedig leszállított áron. Ennek következtében a színházak nézőtere egészen új képet mutatott. A nemzeti operá-

ban, a volt király udvari páholyában egy gyári munkás ült a feleségével és két másik nő. A főhercegi páholy helyeit is szakszervezeti igazolással árusították ki. Pontosan ez volt a helyzet a Nemzeti Színházban is. Minden színházban rövid bevezető előadást tartottak a színdarab előtt. Így például a Vígszínházban Csizmadia Sándor földművelésügyi népbiztos, proletárköltő egyszerű szavakkal szólt a művészetek és a proletariátus viszonyáról. A zenekar által előadott Marseillaise-t a közönség állva hallgatta végig. A bemutatott darabok nagy tetszést arattak a munkásközönségnél.

3. 1919. IV. 1. 1. kiadás

Magyar-Altenburgból jelentik, hogy az exherceg tulajdonát képező feltoronyi(?) kastély színháztermében a padló alatt ládákban nagy mennyiségű arany és ezüst műtárgyat, ékszer és fehérneműt találtak. A megtalált tárgyak értéke több millióra rúg. Magyar-Altenburg direktóriuma a talált tárgyakat zár alá vette.